

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2023, sp. zn. 7 Tdo 1189/2022, ECLI:CZ:NS:2023:7.TDO.1189.2022.1

Číslo: 16/2023

Právní věta:

Trestní odpovědnost pro trestný čin urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 tr. zákoníku zpravidla nebude možné dovodit u pachatele v postavení vojáka, který nadřízeným či kontrolním vojenským orgánům předložil stížnost na poškozeného, rovněž vojáka, v níž tvrdil jeho protiprávní nakládání se svěřeným majetkem. Nejde totiž o projev, který by byl sám o sobě urážlivý, byť byl případně zčásti nebo i zcela nepravdivý. Není však vyloučeno posouzení takového jednání jako trestného činu pomluvy podle § 184 tr. zákoníku nebo křivého obvinění podle § 345 tr. zákoníku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.01.2023

Spisová značka: 7 Tdo 1189/2022

Číslo rozhodnutí: 16

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Urážka mezi vojáky

Předpisy: § 378 odst. 1 tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného K. Č. zrušil podle § 265k odst. 1 tr. ř. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 9. 2022, sp. zn. 4 To 199/2022, a rozsudek Okresního soudu ve Strakoniciích ze dne 17. 2. 2022, sp. zn. 3 T 66/2021, podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. Okresnímu soudu ve Strakoniciích přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu ve Strakoniciích ze dne 17. 2. 2022, sp. zn. 3 T 66/2021, byl obviněný K. Č. uznán vinným přečinem urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku a odsouzen podle § 378 odst. 1 tr. zákoníku za užití § 67 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku a § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku k peněžitému trestu ve výši 100 denních sazeb po 200 Kč, tedy v celkové výši 20 000 Kč.

Podle § 228 odst. 1 tr. ř. bylo rozhodnuto, že obviněný je povinen zaplatit poškozenému J. D. na náhradu nemajetkové újmy částku 200 000 Kč.

2. Jako přečin urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku posoudil Okresní soud ve Strakonících skutek, který podle jeho zjištění spočíval v podstatě v tom, že obviněný K. Č. v postavení vojáka z povolání s hodností četaře ve funkci staršího řidiče – specialisty pro Vojenský útvar XY v době od 26. 4. 2020 do 15. 6. 2020 ve Strakonících, Písku a Českých Budějovicích prostřednictvím České pošty, s. p., pod smyšlenými jmény v případech popsanych v bodech 1 až 5 výroku o vině odeslal Ministerstvu obrany, Inspekci ministra obrany a náčelníku Generálního štábu Armády České republiky listovní zásilky, v nichž uvedl vědomě nepravdivé údaje o činnosti zástupce velitele Vojenského útvaru XY J. D. v tom smyslu, že ukradl a prodal dřevo z pokácených stromů v majetku České republiky a k této činnosti nutil i podřízené vojáky, a rovněž nutil vojáky dělat pro jeho sportovní klub zámečnické práce a kovovýrobu, přičemž jim vyhrožoval a zastrašoval je, na vojenském cvičení v Norsku pořádal soukromé výlety z financí armády, umožnil své dceři přístup k tajným informacím, zajišťoval rodinným příslušníkům lyžování financované z rozpočtu armády, a falšoval a padělal vojenské bezpečnostní dokumenty umožňující vjezd do vojenského utajovaného prostoru pro svou dceru.

3. Odvolání obviněného, podané proti výroku o vině a dalším výrokům, bylo usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 9. 2022, sp. zn. 4 To 199/2022, podle § 256 tr. ř. zamítnuto.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Obviněný podal dovolání proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích. Výrok o zamítnutí odvolání napadl s odkazem na důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Tento dovolací důvod slovně specifikoval tak, že „je určen k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, jestliže spočívají v nesprávném právním posouzení skutku“. Uplatněné námítky primárně zaměřil proti zjištění, že je osobou totožnou s pachatelem, a v tomto ohledu vytkl, že skutková zjištění soudů jsou v extrémním rozporu s důkazy. Namítl, že předmětné dopisy nenapsal a neodeslal. Zdůraznil, že ať už napsal dopisy kdokoli, plnil pouze občanskou povinnost, aby nedocházelo ke zneužívání prostředků ve vlastnictví státu. Poukázal na vládní návrh zákona o ochraně oznamovatelů, který sleduje to, aby docházelo k včasnému odhalení trestné i jiné nekalé činnosti a aby oznamovatelé byli chráněni před negativními následky svého jednání. Na adresu rozhodnutí soudů v dané věci uvedl, že má trpět za skutky, které spáchal poškozený, který se k nim i před soudem částečně doznal. Obviněný se dovoláním domáhal toho, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí obou soudů a aby přikázal nové projednání a rozhodnutí věci.

5. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství v písemném vyjádření k dovolání poukázal na to, že v hlavním líčení státní zástupkyně v závěrečné řeči považovala za prokázané jednání obviněného pouze v bodech 1 a 2. Dodal, že i kdyby byl skutek prokázán v rozsahu, jak je vymezen ve výroku o vině, nenaplnuje znaky přečinu urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Uvedl, že tento přečin zpravidla nemůže být spáchán oznámením učiněným nadřízeným poškozeného, kontrolním úřadům, orgánům činným v trestním řízení, zákonodárným sborům nebo jiným podobným veřejným institucím. Konstatoval, že údaje v učiněném oznámení jsou buď pravdivé, anebo nepravdivé, ale nemohou být urážkou. Vyjádřil názor, že urážlivé jednání má zcela jinou povahu než pouhé oznámení negativních skutečností nadřízenému nebo kontrolnímu úřadu. Žádný oznamovatel, který se obrátí přímo na příslušný orgán, by neměl být postihován nad rámec své trestní odpovědnosti za přečiny pomluvy nebo křivého obvinění.

6. Státní zástupce také uvedl, že je patrné, že alespoň dílčí základ anonymními dopisy tvrzených skutečností byl reálný a stěží by bylo možno označit obsah dopisů za nepravdivý v míře zakládající

trestný čin pomluvy, jak bylo jednání obviněného původně policejním orgánem kvalifikováno. Nicméně popis všech pěti útoků v odsuzujícím rozsudku i nadále odpovídá znakům trestného činu pomluvy. Urážka pak byla v soudních rozhodnutích konstruována v podstatě jen jako vedlejší produkt této pomluvy. Pokud by byl přečin urážky mezi vojáky dovozován i v případech, kdy se nepodaří dovodit úplnou nepravdivost či úmyslné zavinění u pomluvy, stal by se mezi vojáky obecnou subsidiární kvalifikací všech činů, u nichž by nebylo možno dovodit naplnění znaků konkrétního trestného činu (k tomu uvedl státní zástupce některé příklady). Takto široké pojetí přečinu urážky mezi vojáky ovšem zákonodárce nezamýšlel. Také Nejvyšší soud přistupuje k dané skutkové podstatě spíše restriktivně, jak je patrné například z jeho usnesení ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. [5 Tdo 960/2015](#), publikovaného pod č. 39/2016 Sb. rozh. tr.

7. Závěrem státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení včetně dalších obsahově navazujících rozhodnutí a aby Krajskému soudu v Českých Budějovicích přikázal věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

III.

Přípustnost a důvodnost dovolání

8. Nejvyšší soud shledal, že dovolání je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., bylo podáno obviněným jako oprávněnou osobou podle § 265d odst. 1 písm. c) tr. ř., prostřednictvím obhájce podle § 265d odst. 2 tr. ř., ve lhůtě a na místě podle § 265e odst. 1 tr. ř., s obsahovými náležitostmi podle § 265f odst. 1 tr. ř. a není důvodu ho odmítnout podle § 265i odst. 1 tr. ř. Poté Nejvyšší soud podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. přezkoumal napadené usnesení i předcházející řízení a dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

9. Pokud obviněný jako dovolací důvod uplatnil to, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku, pak podal dovolání ve skutečnosti z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. ve znění zákona č. 220/2021 Sb. Tímto zákonem bylo s účinností od 1. 1. 2022 změněno ustanovení § 265b odst. 1 tr. ř., v němž jsou stanoveny dovolací důvody. Podstatou změny je to, že v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. byl nově stanoven dovolací důvod týkající se skutkových zjištění, zatímco dosavadní dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je nadále dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř.

a) Ke skutkovým zjištěním

10. Obviněný v dovolání prezentoval nesouhlas se zjištěním, že napsal a odeslal předmětné dopisy. V této spojitosti namítl vadné hodnocení důkazů oběma soudy a vytkl, že zjištění soudů ohledně jeho pachatelství je v extrémním rozporu s důkazy.

11. Zmíněná část dovolání obsahově neodpovídá dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., jímž je nesprávné právní posouzení skutku nebo jiné nesprávné hmotněprávní posouzení. Tento dovolací důvod záleží ve vadné aplikaci hmotného práva, tj. zejména trestního zákona, na skutkový stav, který zjistily soudy prvního a druhého stupně. Z podnětu dovolání podaného s odkazem na ustanovení § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2022 Nejvyšší soud nepřezkoumává skutková zjištění soudů prvního a druhého stupně.

12. Podkladem přezkumu skutkových zjištění (byť pouze omezeného, z hledisek v zákoně specifikovaných) je dovolání podané s odkazem na ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2022. Tento dovolací důvod obviněný v posuzované věci neuplatnil.

13. Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2022 lze dovolání podat, jestliže rozhodná skutková zjištění, která jsou určující pro naplnění znaků trestného činu, jsou ve zjevném

rozporu s obsahem provedených důkazů nebo jsou založena na procesně nepoužitelných důkazech nebo ve vztahu k nim nebyly nedůvodně provedeny navrhované podstatné důkazy.

14. Citovanému ustanovení se obsahově blíží ta část dovolání, v níž obviněný namítl extrémní rozpor skutkového zjištění, že je autorem a odesílatelem dopisů, s provedenými důkazy. Uvedené zjištění ovšem není v žádném zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů, není založeno na procesně nepoužitelných důkazech a není zjištěním, ve vztahu ke kterému by nedůvodně nebyly provedeny navrhované podstatné důkazy.

15. Za situace, kdy obviněný popíral, že napsal a odeslal předmětné dopisy, byly usvědčujícími důkazy jednak totožnost genetického profilu DNA obviněného s genetickým profilem DNA nalezeným na stěrech lepiových částí obálky a poštovní známky v případě zásilky uvedené v bodě 1 výroku o vině, jednak totožnost otisků prstů obviněného s otisky nalezenými na zásilce uvedené v bodě 2 výroku o vině. Takové důkazy již nebyly nalezeny na ostatních zásilkách, přičemž znalecký posudek z oboru kriminalistiky, odvětví zkoumání ručního písma, jednoznačně nepotvrdil, že by na předmětných zásilkách bylo písmo obviněno, a pouze připustil, že to je možné a že to nelze vyloučit. Patrně proto státní zástupkyně v hlavním líčení konstatovala, že spolehlivě bylo jednání obviněného prokázáno jen v bodech 1 a 2. Pokud Okresní soud ve Strakonici učinil zjištění, že obviněný napsal a odeslal všechny zásilky uvedené v bodech 1 až 5 výroku o vině, měl pro to přijatelné důvody. Lze souhlasit s Okresním soudem ve Strakonici, podle něhož je autorem všech dopisů jedna osoba. Z toho logicky vyplývá, že když bylo autorství obviněného spolehlivě zjištěno u dopisů uvedených v bodech 1 a 2 výroku o vině, lze závěr o jeho autorství vztáhnout i na dopisy uvedené v bodech 3 až 5 výroku o vině.

16. Dopisy napsané počítačem (body 1, 2 a 5 výroku o vině) se vyznačují totožností v úpravě, zejména v tom, jak jsou na vyhotovených listinách umístěny údaje týkající se osoby odesílatele, adresáta a datum vyhotovení, jak je označen předmět, jehož se každý dopis týká, jaké jsou typ a velikost písma, způsob zvýraznění názvu podání a posléze i podpis odesílatele. Dopisy uvedené v bodech 1 a 2 výroku o vině jsou opatřeny podpisem ve znění „pan Čech“, resp. „pan Votava a spol.“. Obdobným podpisem ve znění „pan: Jaroslav Pochvíl a spol. a cvičící z Norska“ je opatřen ručně psaný dopis uvedený v bodě 4 výroku o vině. Ručně psaný dopis uvedený v bodě 3 výroku o vině pak je opatřen podpisem ve znění „Martin Kyselo a cvičící z Norska“. Dopis uvedený v bodě 5 výroku o vině je opatřen podpisem ve znění „S pozdravem Milan Spravedlivý“. Text dopisů napsaných na počítači se vyznačuje tím, že ve všech těchto dopisech začíná každá následující věta vždy na novém řádku (aniž by to vyžadoval nedostatek místa na řádku, na kterém končí předcházející věta). Adresy, na které byly zásilky odeslány, jsou na všech obálkách shodně umístěny vždy velmi těsně u pravého okraje. Všechny tyto podobnosti a zároveň neobvyklosti co do povahy, rozsahu, četnosti a nápadnosti ve svém souhrnu s dostatečnou mírou jistoty odůvodňují závěr o jediném autoru a odesílateli všech dopisů uvedených v bodech 1 až 5 výroku o vině. Nejvyšší soud neměl žádný přesvědčivý důvod k tomu, aby na tomto závěru cokoli změnil a aby jakkoli zasahoval do zjištění, které v uvažovaném ohledu učinil Okresní soud ve Strakonici.

b) K právnímu posouzení skutku

17. Přečinu urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku se dopustí ten, kdo urazí nadřízeného nebo vojáka vyšší hodnosti.

18. Jedná se o vojenský trestný čin, který je v hlavě XII díle 1 trestního zákoníku systematicky zařazen mezi trestné činy proti vojenské podřízenosti a vojenské cti. Objektem uvedeného trestného činu je čest, vážnost a lidská důstojnost vojáků, které jsou chráněny proti útokům jiných vojáků nerespektujících subordinaci nebo jiné nerovné postavení vojáků v hierarchii armády. Urážkou se rozumí útok vojáka na lidskou či vojenskou důstojnost jiného vojáka, přičemž útokem je dotčena čest

a vážnost funkce nebo hodnosti vojáka, proti kterému útok směřuje. Podstatou tohoto trestného činu je tedy nerespektování nebo zneužívání subordinace nebo jiného nerovného postavení vojáků. Chráněny jsou (nepřímo) vztahy nadřízenosti a podřízenosti, čest a vážnost vojenské hodnosti. Vojenskou čest nelze ztotožňovat s osobní ctí uraženého vojáka, kterou chrání jiné trestné činy (typicky pomluvy podle § 184 tr. zákoníku).

19. Obsah projevu, který má být posouzen jako urážka, musí mít urážlivou povahu sám o sobě, typicky tím, že má-li slovní povahu, je to projev spočívající v nadávkách, ve výrazech sprostých, znevažujících, ponižujících, zesměšňujících, zostuzujících apod. Použité výrazy musí vykazovat vyšší stupeň hrubosti, typicky tím, že jde o výrazy nechutné, odpudivé apod. V tomto kontextu je podstatné, že urážkou je projev, jehož urážlivost je dána samotným obsahem, aniž by vyvstávala a posuzovala se otázka pravdivosti. Urážka předpokládá určitou zjevnost; její podstata je jiná než stížnost, byť nepravdivá. Zároveň tu musí být vyšší intenzita urážlivého jednání, aby bylo možné odlišit trestný čin urážky mezi vojáky od pouhého kázeňského přestupku podle § 51 odst. 1 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

20. V posuzovaném případě v dopisech, které obviněný pod smyšlenými jmény napsal ohledně poškozeného a odeslal nadřízeným vojenským institucím, byly uvedeny v podstatě jen různé stížnosti na činnost poškozeného. Tyto stížnosti mohly být buď pravdivé, anebo nepravdivé, případně zčásti pravdivé a zčásti nepravdivé, ale jejich obsah sám o sobě urážlivý v uvedeném smyslu nebyl. Ostatně soudy nepovažovaly obsah dopisů za urážku z důvodu jejich samotného znění, nýbrž proto, že považovaly tvrzení obviněného uvedená v dopisech za nepravdivá. S touto konstrukcí se Nejvyšší soud nemohl ztotožnit. Projev, jehož znění samo o sobě je z hlediska urážlivosti indiferentní a není nijak urážlivé, nemůže nabýt povahy urážky tím, že se ukáže jeho případná nepravdivost. Lze připustit, že neopodstatněné stížnosti a nepravdivá tvrzení se mohou dotknout cti, vážnosti a důstojnosti osoby, které se týkají, ale k ochraně dotčené osoby jsou v takových případech určeny jiné právní instituty, než je trestný čin urážky mezi vojáky. Odvolací soud, patrně si vědomý zmíněného nedostatku, uvedl v bodu 22 odůvodnění napadeného usnesení urážlivé výrazy (zloděj, defraudant apod.), které však podle skutkových zjištění obviněný nepoužil. A při urážce je přitom důležité právě to, jaké výrazy jsou použity, nikoli k jakému sdělení výraz obsahově může směřovat.

21. Aniž by Nejvyšší soud mohl hodnotit a aniž by jakkoli přeceňoval závažnost případných drobných v anonymních dopisech oznamovaných poklesků poškozeného (i pokud by byly prokázány), je třeba souhlasit se zmíněným názorem státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství, že přečin urážky mezi vojáky zpravidla nemůže být spáchán oznámením učiněným nadřízeným poškozeného, kontrolním úřadům, orgánům činným v trestním řízení, zákonodárným sborům nebo jiným podobným veřejným institucím a že žádný oznamovatel, který se obrátí přímo na příslušný orgán, by neměl být postihován nad rámec své trestní odpovědnosti za přečiny pomluvy nebo křivého obvinění.

22. Skutek, jímž byl obviněný uznán vinným, nevykazuje znaky přečinu urážky mezi vojáky podle § 378 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku. Rozsudek Okresního soudu ve Strakoniciích a napadené usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích jsou rozhodnutími, která spočívají na nesprávném právním posouzení skutku ve smyslu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2022. V důsledku vadného výroku o vině nemohou obstát ani výrok o trestu a výrok o náhradě nemajetkové újmy.

IV.

Závěrem k podanému dovolání

23. Z důvodů, které byly vyloženy v předcházejících částech tohoto usnesení, Nejvyšší soud zrušil jak napadené usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, tak rozsudek Okresního soudu ve Strakoniciích jako součást řízení předcházejícího napadenému usnesení, zrušil také všechna další

obsahově navazující rozhodnutí, která zrušením napadeného usnesení a předcházejícího rozsudku ztratila podklad, a přikázal Okresnímu soudu ve Strakonici, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Při novém projednání a rozhodnutí věci se Okresní soud ve Strakonici bude řídit právním názorem, který v tomto usnesení vyslovil Nejvyšší soud (§ 265s odst. 1 tr. ř.).